

ความเห็นส่วนตัว
ของ นายวิรุพท์ แสงเทียน ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๑๒/๒๕๖๕

เรื่องพิจารณาที่ ๕/๒๕๖๕

วันที่ ๒๔ เดือน สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๖๕

ระหว่าง ศาลฎีกา

ผู้ร้อง

ผู้ถูกร้อง

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาในส่วนที่โจทก์โต้แย้งว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๔๗ มาตรา ๒๔๘ และมาตรา ๒๔๙ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖๘ และมาตรา ๗๗ วรรคสาม หรือไม่ แล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๖๘ และมาตรา ๗๗ วรรคสาม เป็นบทบัญญัติ ในหมวด ๖ ว่าด้วยแนวนโยบายแห่งรัฐ ที่กำหนดเป้าหมายของกระบวนการยุติธรรม หลักเกณฑ์ในการ ออกแบบกระบวนการยุติธรรมให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ และกำหนดกรอบทิศทางในการตรา กฎหมาย มิใช่เป็นบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลโดยตรง จึงไม่รับพิจารณาวินิจฉัย คงรับไว้พิจารณาวินิจฉัยคำโต้แย้งอื่น ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาคำโต้แย้งของโจทก์เหล่านั้นและเอกสาร ประกอบแล้ว เห็นว่า คดีเป็นปัญหาข้อกฎหมายและมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิจารณาวินิจฉัยได้ จึงยุติการไต่สวนตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๕๘ วรรคหนึ่ง

ประเด็นวินิจฉัย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๔๗ มาตรา ๒๔๘ และมาตรา ๒๔๙ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๑๘๙ หรือไม่

ความเห็น

พิจารณาแล้ว รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ เป็นบทบัญญัติในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพ ของปวงชนชาวไทย มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิ

หรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย” วรรคสอง บัญญัติว่า “กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง” ส่วนมาตรา ๑๘๙ เป็นบทบัญญัติในหมวด ๑๐ ศาล ส่วนที่ ๑ บททั่วไป มาตรา ๑๘๙ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “บรรดาศาลทั้งหลายจะตั้งขึ้นได้แต่โดยพระราชบัญญัติ” วรรคสอง บัญญัติว่า “การตั้งศาลขึ้นใหม่หรือกำหนดวิธีพิจารณาเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีใดคดีหนึ่งหรือที่มีข้อหาฐานใดฐานหนึ่งโดยเฉพาะแทนศาลที่มีตามกฎหมายสำหรับพิจารณาพิพากษาคดีนั้น ๆ จะกระทำมิได้”

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๔๗ มาตรา ๒๔๘ และมาตรา ๒๔๙ เป็นบทบัญญัติในภาค ๓ อุตธรณ์และฎีกา ลักษณะ ๒ ฎีกา ซึ่งได้กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ไว้ โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๔๗ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “การฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ ให้กระทำได้เมื่อได้รับอนุญาตจากศาลฎีกา” วรรคสอง บัญญัติว่า “การขออนุญาตฎีกา ให้ยื่นคำร้องพร้อมกับคำฟ้องฎีกาต่อศาลชั้นต้นที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีนั้นภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ แล้วให้ศาลชั้นต้นรับส่งคำร้องพร้อมคำฟ้องฎีกาดังกล่าวไปยังศาลฎีกา และให้ศาลฎีกาพิจารณาวินิจฉัยคำร้องให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว” มาตรา ๒๔๘ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “คำร้องตามมาตรา ๒๔๗ ให้พิจารณาและวินิจฉัยโดยองค์คณะผู้พิพากษาที่ประธานศาลฎีกาแต่งตั้ง ซึ่งประกอบด้วยรองประธานศาลฎีกาและผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาอีกอย่างน้อยสามคน” วรรคสอง บัญญัติว่า “การวินิจฉัยให้เป็นไปตามเสียงข้างมาก ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้บังคับตามความเห็นของฝ่ายที่เห็นควรอนุญาตให้ฎีกา” และมาตรา ๒๔๙ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ให้ศาลฎีกาพิจารณาอนุญาตให้ฎีกาตามมาตรา ๒๔๗ ได้ เมื่อเห็นว่าปัญหาตามฎีกานั้นเป็นปัญหาสำคัญที่ศาลฎีกาควรวินิจฉัย” วรรคสอง บัญญัติว่า “ปัญหาสำคัญตามวรรคหนึ่ง ให้รวมถึงกรณีดังต่อไปนี้ (๑) ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ หรือความสงบเรียบร้อยของประชาชน (๒) เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยขอกฎหมายที่สำคัญขัดกันหรือขัดกับแนวบรรทัดฐานของคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกา (๓) คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยขอกฎหมายที่สำคัญซึ่งยังไม่มีแนวคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกามาก่อน (๔) เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ขัดกับคำพิพากษาหรือคำสั่งอันถึงที่สุดของศาลอื่น (๕) เพื่อเป็นการพัฒนาการตีความกฎหมาย (๖) ปัญหาสำคัญอื่นตาม

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา” วรรคสาม บัญญัติว่า “ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาตามวรรคสอง (๖) เมื่อได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้” วรรคสี่ บัญญัติว่า “ในกรณีที่ศาลฎีกามีคำสั่งไม่อนุญาตให้ฎีกา ให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ เป็นที่สุดตั้งแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น”

เห็นว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดถึงวิธีการต่าง ๆ ที่ใช้ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาเพื่อจะได้รับความรับรอง ค้ำครอง หรือบังคับตามสิทธิหรือหน้าที่ที่มีอยู่ตามกฎหมายสารบัญญัติ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๒๗) พ.ศ. ๒๕๕๘ เนื่องจากบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในส่วนการฎีกาไม่สามารถถ่วงการคดีที่ไม่เป็นสาระอันควรแก่การวินิจฉัยของศาลฎีกาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลฎีกาเกิดความล่าช้า ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นและความศรัทธาที่มีต่อระบบศาลยุติธรรม ดังนั้น เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลฎีกาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ให้ความเป็นธรรมแก่บุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้อย่างแท้จริงและรวดเร็วขึ้น จึงกำหนดให้ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาว่า คดีที่ได้ยื่นฎีกาใดสมควรอนุญาตให้ยื่นสู่การพิจารณาของศาลฎีกา บทบัญญัติดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่มีหลักการสำคัญในการกำหนดให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์เป็นที่สุด เพื่อให้สอดคล้องกับการแก้ไขหลักการฎีกาจากระบบที่ให้สิทธิแก่คู่ความหรือผู้ที่ถูกระทบสิทธิโดยผลจากคำพิพากษาหรือคำสั่งสามารถฎีกาต่อศาลสูงสุดได้เสมอ เว้นแต่เป็นไปตามข้อยกเว้นของกฎหมาย มาเป็นระบบอนุญาตคู่ความหรือผู้ที่ถูกระทบสิทธิโดยผลจากคำพิพากษาหรือคำสั่งสามารถฎีกาต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาลสูงสุด อันเป็นดุลพินิจของศาลที่จะพิจารณาว่าจะรับฎีกาหรือไม่ และภายใต้หลักเกณฑ์การฎีการะบบอนุญาตในคดีแพ่ง บทบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้การฎีกาจะกระทำได้อต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาลฎีกาโดยองค์คณะผู้พิพากษาที่ประธานศาลฎีกาแต่งตั้ง ซึ่งจะพิจารณาอนุญาตให้ฎีกาเฉพาะในกรณีที่เห็นว่าเป็นปัญหาสำคัญที่ศาลฎีกาควรวินิจฉัยเท่านั้น

ข้อโต้แย้งของโจทก์ที่ว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๔๗ มาตรา ๒๔๘ และมาตรา ๒๔๙ เป็นบทบัญญัติที่จำกัดสิทธิของโจทก์ในการเข้าถึงความยุติธรรม เนื่องจากการใช้ระบบการอนุญาตให้ฎีกาแทนระบบสิทธิในการฎีกา ทำให้คำวินิจฉัยของศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ขาดการตรวจสอบและถ่วงดุลจากศาลสูง ขาดประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม ไม่สะดวก ล่าช้า เสียค่าใช้จ่ายสูง จำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ เพิ่มภาระแก่ประชาชน ขัดต่อหลักนิติธรรม และเป็นทางเลือกปฏิบัติเฉพาะในคดีแพ่งไม่ให้เกิดการพิจารณาพิพากษาโดยศาลฎีกา จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ นั้น เห็นว่า การฎีกาคำพิพากษาตามกฎหมายไทยในอดีต

เป็นการฎีกาในระบบสิทธิ ต่อมาเมื่อประกาศใช้พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ๒๗) พ.ศ. ๒๕๕๘ โดยแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๔๗ กำหนดให้การฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ในคดีแพ่งจะกระทำได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาลฎีกา เป็นการเปลี่ยนหลักการในเรื่องฎีกาจากระบบสิทธิเป็นระบบอนุญาต เพื่อให้ศาลฎีกาพิจารณาเฉพาะคดีที่มีความสำคัญโดยไม่ต้องคำนึงว่าประเด็นปัญหาในคดีนั้นเป็นข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย และมีทุนทรัพย์จำนวนเท่าใด เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเดิม สิทธิในการฎีกาของคู่ความขึ้นอยู่กับจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทเป็นหลัก อันถือเป็นการจำกัดสิทธิของบุคคลในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมและความเสมอภาคระหว่างคนในสังคม แม้จะมีข้อยกเว้นให้มีการรับรองฎีกาในคดีที่มีทุนทรัพย์ที่พิพาทจำนวนไม่มากสามารถฎีกาได้ แต่ก็ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้พิพากษาศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ ซึ่งไม่มีหลักเกณฑ์ในการรับรองฎีกาที่แน่นอน และการจำกัดตัดสิทธิคู่ความมิให้ฎีกาโดยอาศัยจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทย่อมไม่สามารถถ่วงดุลคดีที่มีความสำคัญได้อย่างแท้จริง ขณะที่การยกเลิกระบบฎีกาจากระบบสิทธิมาเป็นระบบอนุญาตทำให้คู่ความสามารถแสวงหาความยุติธรรมในชั้นศาลฎีกาได้มากยิ่งขึ้น ไม่ว่าคู่ความที่ยื่นคำร้องขออนุญาตฎีกาจะมีฐานะและจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทกันเท่าใด สามารถยื่นคำร้องขออนุญาตฎีกาได้เท่าเทียมกัน อีกทั้งการดำเนินกระบวนการพิจารณาความแพ่งเป็นการรับฟังพยานหลักฐานตามเอกสาร และดำเนินไปตามหลักความประสงค์ของคู่ความซึ่งเป็นเรื่องข้อพิพาทระหว่างเอกชน การกำหนดให้ศาลอุทธรณ์ทำหน้าที่ตรวจสอบและทบทวนแก้ไขคำพิพากษาศาลชั้นต้นจึงมีความเหมาะสมเพียงพอ ศาลฎีกาซึ่งเป็นศาลสูงสุดของระบบศาลยุติธรรมควรพิจารณาพิพากษาเฉพาะคดีสำคัญที่มีผลกระทบต่อสังคมในวงกว้างเพื่ออำนวยประโยชน์แก่ประเทศชาติ สอดคล้องกับหลักการตรวจสอบการพิจารณาของศาล ที่คู่ความในคดีที่ศาลชั้นต้นตัดสินชี้ขาดคดีมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาพิพากษาจากศาลสองศาลที่ลำดับชั้นแตกต่างกันภายใต้เงื่อนไขอย่างเดียวกัน เพื่อเป็นหลักประกันความยุติธรรมให้แก่คู่ความว่าคดีของตนจะได้รับการวินิจฉัยด้วยความถูกต้อง เที่ยงธรรม และรอบคอบ สำหรับมาตรา ๒๔๘ กำหนดให้การพิจารณาและวินิจฉัยคำร้องตามมาตรา ๒๔๗ กระทำโดยองค์คณะผู้พิพากษาที่ประธานศาลฎีกาแต่งตั้งซึ่งประกอบด้วยรองประธานศาลฎีกาและผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาอีกอย่างน้อยสามคน เพื่อให้สอดคล้องกับระบบอนุญาตฎีกา ที่ถือว่าการฎีกาเป็นสิ่งที่กฎหมายห้าม คู่ความหรือผู้ที่ถูกระทบสิทธิโดยผลจากคำพิพากษาหรือคำสั่งจะฎีกาได้ก็ต่อเมื่อศาลสูงสุดอนุญาต ส่วนมาตรา ๒๔๙ กำหนดให้ศาลฎีกาพิจารณาอนุญาตให้ฎีกาได้ หากเห็นว่าปัญหาตามฎีกานั้นเป็นปัญหาสำคัญที่ศาลฎีกาควรวินิจฉัย เพื่อเป็นกรอบในการพิจารณาคำร้องขออนุญาตฎีกาของศาลฎีกา อย่างไรก็ดี ระบบวิธีพิจารณา

ความแพ่งและระบบวิธีพิจารณาความอาญามีหลักการพื้นฐานที่แตกต่างกัน กล่าวคือ หลักการของการดำเนินคดีแพ่งเป็นการระงับข้อพิพาทระหว่างปัจเจกชนเพื่อเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยการชดเชยค่าเสียหาย หรือการให้บุคคลกระทำการหรืองดกระทำการใด ๆ มิใช่มีวัตถุประสงค์ในการลงโทษ ผู้กระทำความผิดเช่นเดียวกับคดีอาญา ย่อมทำให้วิธีดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีแพ่งและคดีอาญามีความแตกต่างกัน หาได้เป็นการนำระบบอนุญาโตตุลาการมาใช้เป็นการเลือกปฏิบัติเฉพาะในคดีแพ่งไม่ ดังนั้นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๔๗ มาตรา ๒๔๘ และมาตรา ๒๔๙ ที่เปลี่ยนแปลงระบบการฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาจากระบบสิทธิมาเป็นระบบอนุญาโตตุลาการจึงมิได้เป็นการจำกัดสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของคุณค่าโดยเด็ดขาด หากแต่คุณค่ายังสามารถขออนุญาตฎีกาในปัญหาสำคัญที่ศาลฎีกาควรวินิจฉัยได้ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนกับประโยชน์ส่วนรวมที่ได้รับตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย ที่มุ่งให้การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลฎีกาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และให้ความเป็นธรรมแก่บุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้อย่างแท้จริงและรวดเร็วขึ้น เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ไม่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทั้งระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้แล้ว มีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป และไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ฉะนั้น ย่อมไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖

ส่วนประเด็นวินิจฉัยว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๔๗ มาตรา ๒๔๘ และมาตรา ๒๔๙ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๙ นั้น โจทก์โต้แย้งว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๔๘ เป็นการตั้งองค์คณะผู้พิพากษาโดยประธานศาลฎีกาแทนศาลฎีกาที่มีอำนาจพิจารณาคดีที่แท้จริงซ้อนขึ้นมาซึ่งไม่สามารถกระทำได้ เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๙ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้การจัดตั้งศาลทั้งหลายจะกระทำได้อีกต่อเมื่อตราเป็นพระราชบัญญัติ และห้ามมิให้จัดตั้งศาลชั้นใหม่ หรือกำหนดวิธีพิจารณาเพื่อพิพากษาคดีใดคดีหนึ่งหรือที่มีข้อหาฐานใดฐานหนึ่ง โดยเฉพาะแทนศาลที่มีตามกฎหมายสำหรับพิจารณาพิพากษาคดี แต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๔๘ เป็นเพียงการแต่งตั้งองค์คณะผู้พิพากษาเพื่อพิจารณากลับกรองคำร้องขออนุญาตฎีกาคดีที่เป็นสาระสำคัญอันควรแก่การพิจารณาวินิจฉัยของศาลฎีกาเท่านั้น หาใช่การจัดตั้งศาลชั้นใหม่หรือกำหนดวิธีพิจารณาคดีซ้อนเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีแทนศาลฎีกาขึ้นมาแต่อย่างใดไม่ การพิจารณาพิพากษาคดียังคงเป็นอำนาจขององค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกา เช่นนี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๔๗ มาตรา ๒๔๘ และมาตรา ๒๔๙ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๙

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๔๗
มาตรา ๒๔๘ และมาตรา ๒๔๙ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๑๘๙

9/พพ 11/11/๖๗
(นายวิรุฬห์ แสงเทียน)
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ